

نیازسنجی آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار در بخش خدمات

(مطالعه موردی نیازهای میان مدت 5 ساله استان خراسان جنوبی)

محمد معتمدی^۱، علی اکبر علی آبادی^۲ حسین خوش آیند^۳، ابوالفضل حق پرست^۴

چکیده

این تحقیق با هدف نیازسنجی آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار (میان مدت 5 ساله) در بخش خدمات، در استان خراسان جنوبی از طریق نظرسنجی از 310 نفر از کارشناسان بخش دولتی و خصوصی که با روش نمونه گیری طبقه ای متناسب انتخاب شده اند، انجام گرفته و جمع آوری داده ها با استفاده از روش پیمایشی و از طریق پرسشنامه و مصاحبه بوده است. پس از جمع آوری داده ها با استفاده از آمار توصیفی رشته های مورد نیاز اولویت بندی شده و معناداری آن از طریق آزمون آماری فریدمن به دست آمده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که در پنج سال آتی در بخش خدمات 176 حرفه آموزشی از جمله تعمیرات دستگاهها و چرخهای دوخت، روشهای نوین طراحی پارچه و دوخت، طراحی و دوخت لباس زنانه و مردانه، نگهداری و پشتیبانی اتوماسیون اداری، تعمیر انواع لپ تاپ، آموزش شبکههای وایرلس، آموزش کار با نرم افزارهای مورد نیاز در شبکه، آموزش زبان شبکه، آموزش برنامه نویسی شبکه، مرمت فرش، جاجیم بافی، تابلو فرش و ترسیم نقشههای فرش و... نیاز می باشد. همچنین در پایان مهمترین مشکلات توسعه ی آموزش های فنی و حرفه ای و راهکارهای پیشنهادی از سوی کارشناسان ارائه گردیده است.

واژگان کلیدی: نیازسنجی، آموزش های مهارتی، بازار کار، خدمات، خراسان جنوبی

Need assessment skills training needed to Labor market in the service sector

(Case study 5-year medium-term needs of South Khorasan province)

Mohammad Motamedi

Ali Akbar Aliabady

Hossin KHoshayand

Abolfazl Haghparast

Abstract

This study aimed to assess the educational needs of the skills needed in the labor market (within 5 years) in the service sector, in South Khorasan province, through a survey of 310 experts from public and private sectors, with sampling stratified been selected to perform from and using survey data collected through questionnaires and were interviewed. And after collecting the data using descriptive statistics prioritized fields are required and Its significance is obtained through Friedman test. The results show that in the next five years in the service sector, including 176 professional machine repair and Sewing wheels, new methods of textile design and sewing, designing and sewing

1- رئیس اداره آموزش، پژوهش و برنامه ریزی اداره کل آموزش فنی و حرفه ای خراسان جنوبی و دانشجوی دکترای ترویج و آموزش کشاورزی
motamedimfa9@yahoo.com

2- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

3- مدیر کل آموزش فنی و حرفه ای خراسان جنوبی

4- معاون آموزش، پژوهش و برنامه ریزی اداره کل آموزش فنی و حرفه ای خراسان جنوبی

clothes for men and women, maintenance and support office automation, repair of laptops, wireless networks education, training software required in the network, learning network, learning network programming, repair carpets, woolen cloth weaving, drawing maps of carpets and rugs are required. The main problems in the development of technical and vocational education and policy suggestions provided by the experts.

Keywords: Need assessment, skills training, labor market, the service, South Khorasan province

مقدمه

آموزش یکی از کلیدهای موفقیت و رشد جوامع محسوب می‌شود. در هر کشوری معمولاً دو دسته آموزش وجود دارد. یک دسته شامل آموزش‌های رسمی بوده که توسط مقامات آموزشی کشورها با اهداف خاص طراحی می‌گردد مانند دوره‌های تحصیلی مختلف مدارس و دانشگاه‌ها، دسته‌ی دیگر آموزش‌های غیررسمی می‌باشد که برخی از آنها به منظور تکمیل آموزش‌های رسمی بوده و برخی دیگر بر اساس نیاز و موقعیت افراد ارائه می‌گردد، مانند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و یا آموزش‌های درون سازمانی (زارع و دیگران، 1387). هدف هر دو گروه آموزش‌ها توانمندسازی و پرورش استعدادهای نیروی انسانی است.

رفع نیازهای آموزشی و بهسازی منابع انسانی زمانی می‌تواند بیشترین تأثیر را داشته باشد که براساس نیازهای آنان باشد. از این رو رفع نیازهای آموزشی براساس یک نظرسنجی علمی می‌تواند آموزش‌ها را براساس اصول منطقی استوار نماید. در کشورهای پیشرفته برای حفظ و پایداری توسعه و پویایی سازمان، قبل از هر آموزشی اقدام به نیازسنجی می‌شود زیرا در این صورت است که آموزش‌ها منطبق با واقعیات می‌گردد (بصیری، 1378).

در این زمینه سازمان‌های آموزشی به علت نقش حساس و مهمی که در فرایند آموزش افراد جامعه به عهده دارند، همواره باید از دانش و علم روز برخوردار باشند. برای این منظور، سازمان‌ها باید با اجرای نیازسنجی‌های مداوم، نیازهای آموزشی فراگیران خود را مورد سنجش قرار داده تا بتوانند منطبق با تکنولوژی و دانش روز به ترمیم و اصلاح آموزش‌های خود بپردازند. به کارگیری یک رویکرد نظام مند در امکان ایجاد رشته‌های آموزش فنی و حرفه‌ای جدید این اطمینان را به همراه دارد که رشته‌های آموزشی جدید و تمهیدات پشتیبانی مورد نیاز به طور مستمر در چارچوبی مؤثر و کارآمد توسعه می‌یابد. انگیزه‌ی تمامی فعالیت‌های آموزشی به ویژه فنی و حرفه‌ای، فائق آمدن بر مشکلات بیکاری جوانان، ارتقای مهارت‌های شغلی و تأمین نیازهای اقتصادی است و این باور وجود دارد که کسب مهارت موجب ارتقای بهره‌وری و قابلیت رقابت در اقتصاد جهانی می‌شود (محسنی، 1384).

از آن جایی که در برنامه ریزی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، توسعه‌ی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با توجه و هم‌زمان با رشد و توسعه‌ی کشور در چشم‌انداز آینده مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نظام آموزشی قرار گرفته است و با توجه به اینکه آموزش فنی و حرفه‌ای در مقایسه با آموزش عمومی بسیار گران و هزینه‌بر است و مطالعات تطبیقی هزینه‌های این دو نظام، این ادعا را تأیید می‌کند (ساخاروپولوس، 1984؛ تسانگ¹، 1997 به نقل از حمیدی 1381) و از طرفی رشد فزاینده‌ی حجم نیروی کار، فقدان ارتباط کافی و عدم هماهنگی بین نظام آموزش و بازار کار، عدم تناسب رشد اقتصادی و ظرفیت‌های اشتغال‌زایی جامعه با رشد مهارت‌آموختگان، فقدان مهارت‌های مورد نیاز بازار کار از سوی مهارت‌آموختگان و فقدان اطلاعات مورد نیاز بازار کار در آینده، باعث گردیده تا موضوع اشتغال از جمله مهمترین دغدغه‌های سیاست‌گذاران جوامع در حال توسعه از جمله ایران به شمار آید (امیری، 1384 به نقل از نوه ابراهیم و دیگران 1391). بدیهی است این مشکل

¹ - Tsang

در استان روبه توسعه ولی نوپای خراسان جنوبی نیز مشهود است. در نتیجه اگر نتوانیم نیروی انسانی ماهر و متخصص را در رشته های مختلف با توجه به نیاز بازار کار در آینده تربیت کنیم، بی شک به توسعه همه جانبه دست پیدا نخواهیم کرد و در چشم انداز آینده ، هم چنان این استان در زمره ی استان های محروم باقی خواهد ماند.

از طرفی با عنایت به اینکه محصول نظام آموزشی فنی و حرفه ای ، عموماً بایستی وارد بازار کار شوند و نیاز بخش های صنعتی، کشاورزی و خدمات را با توجه به توسعه ی آنها، تامین نمایند، این مسئله نمود پیدا می کند که چگونه می توان بخشی از این مسائل را به نحو مطلوبی برطرف ساخت. به عبارتی لازم است بررسی گردد، آموزش های مهارتی مورد نیاز منطقه و بازار آینده کار استان در میان مدت چیست؟ و چگونه می توان توسعه ی آموزش های مهارتی را متناسب با نیازهای بازار کار فراهم ساخت؟ به همین منظور نیاز سنجی برای تعیین آموزش های مهارتی مورد نیاز استان در بخش خدمات این زمینه را فراهم می سازد تا به کمک جمع آوری اطلاعات و تحلیل آنها، سیاست گذاران و برنامه ریزان نظام آموزشی بتوانند در راستای ایجاد و گسترش آموزش های مهارتی برنامه ریزی نموده و تصمیمات به هنگام و صحیحی را اتخاذ نمایند. برای این منظور در این تحقیق به بررسی این نیازها به عنوان مساله اصلی تحقیق پرداخته می شود.

اهمیت بررسی این نیازها تا جایی است که در قوانین موضوعه و اسناد بالادستی نیز توسعه آموزشها متناسب با نیازهای بازار کار مورد توجه جدی قرار گرفته است (سند راهبردی مهارت، 1390). بنابراین نیازسنجی و شناسایی علائم بازارکار و تامین نیازهای خدمات به نیروی انسانی باتوجه به توسعه ی آنها، یک مسئله جدی و در خور توجه است. لذا تلاش شده است همهی مناطق استان از نظر نیازهای آموزشی در میان مدت و براساس توانمندیها، قابلیتها و استعدادهای هر منطقه در بخش خدمات مورد بررسی قرار گیرد تا در سازماندهی، برنامه ریزی و تصمیم گیری های آموزشی منطقه ای و محلی استفاده شود و سرمایه گذاری های آموزشی بیشترین منافع اقتصادی و اجتماعی را در برداشته باشد و به تحقق آینده ای مطلوب برای توسعه-ی استان به ویژه اشتغال کمک نماید.

هدف اصلی این پژوهش تعیین آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار در میان مدت در بخش خدمات در استان خراسان جنوبی بوده که در این راستا سؤال های پژوهشی ذیل تدوین گردید:

- 1- آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار(میان مدت)بخش خدمات در استان خراسان جنوبی کدامند؟
- 2- اولویت آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار(میان مدت) در بخش خدمات در استان خراسان جنوبی چیست؟
- 3- مهمترین مشکلات توسعه ی آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار در زمینه ی خدمات در استان خراسان جنوبی چیست؟
- 4- برای رفع مشکلات موجود توسعه ی آموزش های مهارتی مورد نیاز بازار کار در زمینه ی خدمات چه راهکارهایی پیشنهاد می شود؟

روش شناسی پژوهش:

روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری عبارت است از کارشناسان دستگاه ها و موسسات دولتی و خصوصی بخش خدمات در استان خراسان جنوبی به تعداد 1554 نفر بوده است که حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان

310 نفر به دست آمد. روش نمونه گیری طبقه ای متناسب بوده است. ابزار جمع آوری اطلاعات این بررسی مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه بوده است. روایی پرسشنامه از طریق اجماع صاحب نظران و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ در مرحله‌ی پیش آزمون 0/69 و در مرحله‌ی پایانی 0/72 به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و استنتاج آنها از جدول توزیع فراوانی، اولویت بندی براساس فراوانی، میانگین وزنی و آزمون فریدمن استفاده شده است.

یافته ها:

در استان خراسان جنوبی 176 حرفه آموزشی در بازه زمانی 5 سال آینده نیازسنجی شده که به دلیل حجم بالای جداول، فقط اولویت های اول تا سوم رشته ها و مهارت های آموزشی مورد نیاز به شرح ذیل ارائه می گردد.

بخش اول: نیازهای آموزشی بخش خدمات به تفکیک شهرستان های استان خراسان جنوبی

نظر به اینکه این طرح در کلیه شهرستان های استان خراسان جنوبی اجرا گردیده در جدول شماره (1) نیازهای آموزشی هر شهرستان بر اساس اولویت اول تا سوم آورده شده است.

جدول(1): نیازهای آموزشی بخش صنعت به تفکیک شهرستان ها (اولویت اول تا سوم)

شهرستان	رشته‌ها	مهارت‌های مورد نیاز به ترتیب اولویت
بیرجند	خیاطی و دوخت‌های تزئینی	1- خیاطی و دوخت‌های تزئینی 2- پولک و منجوق دوزی 3- تعمیرات دستگاه‌ها و چرخ‌های دوخت 4- روش‌های نوین طراحی پارچه و دوخت
	فناوری اطلاعات	1- نگهداری و پشتیبانی اتوماسیون اداری 2- اتوماسیون اداری و نرم افزار OFFICE 3- دوره های آموزشی آشنایی با شبکه 4- تعمیر انواع شارژر لب تاب 5- فناوری اطلاعات(نانو) 6- آموزش شبکه‌های وایرلس 7- آموزش کار با نرم افزارهای مورد نیاز در شبکه 8- آموزش زبان شبکه 9- آموزش برنامه نویسی شبکه 10- آشنایی و ساخت سیستم های نرم افزاری در کارخانجات
	صنایع دستی(بافت)	1- مرمت فرش 2- جوراب و کاموا بافی ماشینی 3- جاجیم بافی 4- تابلو فرش 5- ترسیم نقشه‌های فرش
قاین	طراحی و دوخت (صنایع پوشاک)	1- رودوزی سنتی 2- خیاطی مردانه و زنانه 3- سرمه دوزی
	امور مالی و بازرگانی	1- حسابداری و نرم افزارهای آن 2- مدیریت مالی 3- بازاریابی 4- انبارداری
	فناوری اطلاعات	1- اینترنت و اینترنت 2- کامپیوتر (IT) 3- تعمیر کامپیوتر سخت افزار و نرم افزار 4- گرافیک کامپیوتری 5- آموزش سیستم عامل ویندوز 6- نرم افزار 2013 offic 7- دوره های شبکه Network MCITP 8- آموزش‌های سخت افزاری CNA و CCNP 9- آموزش یونیکس 10- آشنایی با نرم افزار Dig silent

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی
مهارت آموزی و اشتغال

شهرستان	رشته‌ها	مهارت‌های مورد نیاز به ترتیب اولویت
طیس	طراحی و دوخت (پوشاک)	1- تودوزی ماشین‌های سبک و سنگین 2- طراحی و دوخت لباس
	فناوری اطلاعات	1- برنامه‌های کاربردی office 2- تعمیر تخصصی لب تاب و تبلت 3- فتوشاپ 4- گرافیک کامپیوتری 5- تعمیر سیستم کامپیوتر خودروها
	صنایع دستی (طلا و جواهر سازی)	1- طلا و جواهر سازی 2- طلاکوبی
سربیشه	صنایع دستی (بافت)	1- آموزش کار با دستگاه‌های بافندگی اتوماتیک 2- حصیربافی 3- رفوگر فرش 4- تابلوفرش
	فناوری اطلاعات	1- آموزش نرم افزارهای جدید 2- تنظیم کامپیوتر خودرو و رفع عیوب آن 3- تولید چند رسانه‌ای 4- کار با نرم افزار کات مستر
	صنایع فلزی	عینک سازی
فردوس	الکترونیک	تعمیرات موبایل و تبلت
	صنایع دستی (بافت)	1- قالی بافی و مرمت فرش 2- تابلو فرش
	طراحی دوخت (صنایع پوشاک)	1- خیاطی لباس شب و عروس 2- خیاطی و طراحی لباس زنانه 3- خیاطی لوازم منزل
سرایان	فناوری اطلاعات	فتوشاپ، آموزش کار با نرم افزارهای کاربردی
	صنایع نساجی	ریسندگی
	هنرهای نمایشی	تدوین فیلم و آموزش فیلم برداری
نهبندان	امور مالی و بازرگانی	1- بازاریابی 2- آموزش بازرگانی
	طراحی و دوخت (صنایع پوشاک)	1- تشک و روکش اتومبیل 2- رودوزی سنتی
	فناوری اطلاعات	1- تعمیر کامپیوتر (سخت افزار و نرم افزار) 2- تصویرسازی کامپیوتر 3- دوره های شبکه Network
درمیان	امور مالی و بازرگانی	1- بازرگانی 2- انبارداری
	هنرهای نمایشی	عکاسی و فیلمبرداری
	طراحی و دوخت (صنایع پوشاک)	طراحی و دوخت لباس زنانه و مردانه

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی
مهارت آموزی و اشتغال

شهرستان	رشته‌ها	مهارت‌های مورد نیاز به ترتیب اولویت
بشرویه	طراحی و دوخت (صنایع پوشاک)	1- چادر و مانتودوزی 2- ابریشم دوز 3- نازک دوز زنانه
	فناوری اطلاعات	1- ICDL 2- تعمیر کامپیوتر (سخت افزار و نرم افزار) 3- IT
	هنرهای نمایشی	عکاسی و فیلمبرداری
خوسف	امور مالی و بازرگانی	بازرگانی
	هنرهای تزئینی	1- ساخت تسبیح 2- شیشه گری
	صنایع دستی (بافت)	گلیم بافی
زیرکوه	فناوری اطلاعات	1- تکنسین فنی سخت افزار 2- طراح و ساخت برنامه نویسی ربات
	امور مالی و بازرگانی	مدیریت ارتباط با مشتری
	طراحی و دوخت (صنایع پوشاک)	تعمیر و نگهداری چرخ های خانگی

بخش دوم: مهمترین مشکلات توسعه آموزش فنی و حرفه ای استان

در جدول شماره 2 مهمترین مشکلات توسعه آموزش های فنی و حرفه‌ای بر اساس اولویت اول تا پنجم ارائه شده است.

جدول (2): مهمترین مشکلات توسعه آموزش های فنی و حرفه‌ای استان

اولویت	مشکلات مطرح شده	ردیف
1	عدم شناخت کافی نیازهای بازار کار	1
2	کمبود کلاس های آموزشی و نبودن دوره های تخصصی در استان	2
3	فاصله زیاد صنایع جدید با سطح آموزش های فنی و حرفه ای	3
4	عدم هماهنگی فنی و حرفه‌ای و دیگر نهادها و شرکتها در جهت توسعه و آموزش نیروی انسانی	4
5	عدم تأمین نیاز بازار کار	5

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

همان طور که در جدول فوق مشاهده می گردد، مهمترین مشکلات توسعه آموزش های فنی و حرفه ای (پنج اولویت اول) شامل عدم شناخت کافی نیازهای بازار کار، کمبود کلاس های آموزشی و نبودن دوره های تخصصی در استان، فاصله زیاد صنایع با سطح آموزش های فنی و حرفه ای، عدم هماهنگی فنی و حرفه ای و دیگر سازمان ها در ارائه و توسعه آموزش های نیروی انسانی و عدم تامین نیاز بازار کار بوده که در اولویت اول تا پنجم قرار گرفته است.

بخش سوم: مهمترین راهکارهای توسعه آموزش های فنی و حرفه ای استان به ترتیب اولویت

در جدول شماره 3 مهمترین راهکارهای توسعه آموزش های فنی و حرفه ای استان بر اساس اولویت اول تا پنجم ارائه شده است.

جدول (3): مهمترین راهکارهای توسعه آموزش های فنی و حرفه ای استان

اولویت	راهکارهای ارائه شده	ردیف
1	انعطاف پذیر نمودن زمان تشکیل کلاس ها	1
2	نیازسنجی آموزشی در تمامی مناطق و ایجاد نهادهای مناسب برای بررسی و تنظیم بازار کار و اشتغال به طور مستمر و علمی	2
3	برگزاری کلاس ها در محل روستاها، شهرها، مراکز بخش ها و...	3
4	اجرای کامل قانون لزوم گواهی نامه مهارت برای اشتغال	4
5	اجرای ضوابط جایگزینی و احتساب دوره های آموزشی به جای تجربه شغلی	5

همان طور که در جدول فوق مشاهده می گردد، مهمترین راهکارهای ارائه شده از سوی کارشناسان جهت توسعه مهارت های فنی و حرفه ای شامل انعطاف پذیر نمودن زمان تشکیل کلاس ها، نیازسنجی آموزشی در تمامی مناطق و ایجاد نهادهای مناسب برای بررسی و تنظیم بازار کار و اشتغال به طور مستمر و علمی، برگزاری کلاس ها در محل روستاها، شهرها، مراکز بخش ها و... ، اجرای کامل قانون لزوم گواهی نامه مهارت برای اشتغال و اجرای ضوابط جایگزینی و احتساب دوره های آموزشی به جای تجربه شغلی می باشد که در اولویت اول تا پنجم قرار گرفته است.

پیشنهادهای:

با توجه به یافته ها پیشنهاد می شود

- 1- بنابه اصل استمرار و سیالی نتایج، واحدهای مخصوص نیازسنجی تشکیل گردد تا به طور مرتب بازار کار رصد شود و تغییرات لازم در این سند 5 ساله (پژوهش فعلی) با مطالعات پیگیرانه صورت گیرد.
- 2- بخش خدمات به سرعت در حال تغییر می باشد، لذا در برنامه ریزی دوره‌های آموزشی این بخش هر ساله یک پیمایش از بازار کار، کارفرمایان و مسئولین محلی و وضعیت اشتغال و صلاحیت‌های حرفه‌ای خانوار نه در قالب تحقیق بلکه در قالب یک بررسی کارشناسی صورت گیرد.
- 3- برای تدریس و آموزش مهارت‌ها از مدرسان اصلح و واجد شرایط تدریس با مدارک بالا و مرتبط استفاده شود که البته لازم است این انتخاب‌ها توسط کمیته‌های تعیین صلاحیت صورت گیرد نه صرفاً اشخاص و در این زمینه به طور مستمر از کیفیت تدریس مدرسان ارزشیابی به عمل آید.
- 4- بین سازمان‌های مختلف ارائه دهنده‌ی آموزش‌ها اعم از دولتی و خصوصی هماهنگی لازم صورت گیرد و از موازی کاری پرهیز شود.

منابع

- بصیری، ب. (1378). بررسی نیازهای آموزشی دبیران علوم اجتماعی دوره راهنمایی و متوسطه شهر اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی خوارسگان.
- حمیدی، ر. (1381). بررسی میزان نیازسنجی بازار به رشته‌های مختلف فنی و حرفه‌ای هنرستان‌های استان قزوین و چگونگی اشتغال آنها. آموزش و پرورش استان قزوین (طرح پژوهشی).
- زارع، م. ع. و دیگران (1387). نیازسنجی کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی با توجه به برنامه توسعه استان اصفهان. مجموعه مقالات آموزش فنی و حرفه‌ای و اشتغال در ایران. جلد چهارم، صص 259-345.
- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور (1390). سند راهبردی مهارت و فناوری سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور. تهران.
- محسنی، م (1384). تحول آموزش فنی و حرفه‌ای، مکانیزم نوسازی. مجموعه مقالات دومین همایش ملی نقش آموزش فنی و حرفه‌ای در تحولات اقتصادی، اجتماعی. مازندران: انتشارات اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران.
- نوه ابراهیم، ع. و دیگران (1391). آموزش عالی و نقد رویکردها و سیاست گذاری‌های برنامه ریزی برای اشتغال. مجموعه مقالات آموزش فنی و حرفه‌ای و اشتغال در ایران. تهران: انتشارات سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، جلد چهارم، صص 377-390.